

Miljøverndepartementet

KRONPRINSREGENTENS
RESOLUSJON

Miljøvernminister: Børge Brende

Ref.nr.:

Saknr: 1998/03384

Dato:

Kronprinsregentens resolusjon om revidert vern av Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner i Rogaland

FORSLAG

Miljøverndepartementet legger med dette frem forslag til revidert verneplan for Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner i Randaberg, Sola, Klepp og Hå kommuner i Rogaland fylke. Verneplanen er en revisjon av det eksisterende Jærstrendene landskapsvernområde med tilhørende plante- og fuglelivsfredninger og geologiske naturminner, som ble opprettet ved kgl. res. 2. september 1977. Bakgrunnen for revisjonen er at flere viktige natur- og kulturmarkstyper ikke var inkludert da området ble vernet i 1977, og at vernebestemmelsene ikke fanget opp flere aktiviteter som er i konflikt med verneformålet.

Verneforslaget omfatter et areal på totalt 193,2 km², hvorav 174,9 km² er sjøareal. Landarealet omfatter fastland, øyer og holmer. Verneforslaget innebærer en netto arealutvidelse på fastland med 0,947 km² i forhold til det arealet som ble vernet i 1977.

Verneplanen omfatter ett landskapsvernområde med 8 fuglefredningsområder, 9 plantefredningsområder og 4 geologiske naturminner. I de fleste tilfeller overlapper verneformene hverandre. Landskapsvernområdet utgjør 17,4 km² landareal og 78,7 km² sjøareal. Fuglefredningsområdene utgjør 5,8 km² landareal og 104,1 km² sjøareal. Plantefredningsområdene utgjør 2,9 km² og de geologiske naturminnene 0,3 km². Fuglefredningsområdet på Rott omfatter sjøareal, øyer og holmer i de kystnære områdene utenfor Sola kommune. Øyer og holmer på Rott, unntatt de som ligger i Kjørholmene naturreservat og i områder med vedtatt reguleringsplan, inngår også i landskapsvernområdet. Fuglefredningsområdet på Kolnes inngår ikke i landskapsvernområdet, men ligger som en forlengelse av dette i Sola kommune.

VERNEVERDIER

Jærstrendene har et egenartet natur- og kulturlandskap med særpregede strandtyper. De geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske elementene medvirker til å gi området sitt særpreg. Mange fuglearter er knyttet til områdene og benytter disse som trekk-, hekke- eller overvintringsplasser. Fuglelivet i Jærstrendene landskapsvernområde har internasjonale verneverdier, dokumentert ved at de fuglelivsfredede områdene Kolnes, Orre-Reve og Skeie fikk Ramsar-status i 1985 og Børaunen, Nærlandssanden-Obrestad og Kvasheim i 2002. Det er stor variasjon i plantesamfunn, og en rekke sjeldne plantearter forekommer. Brusand plantefredningsområde fikk Ramsar-status i 2002. De geologiske naturminnene viser gjennom ulike

representative forekomster hvordan landskapet har utviklet seg gjennom tidene. Jærstrendene er også blant de områder i landet med tettest forekomst av automatisk fredete kulturminner.

ANDRE INTERESSER

I tillegg til naturfaglige interesser, er jordbruks- og friluftslivsinteresser de viktigste. Jordbruksinteressene omfatter i hovedsak drift av dyrka mark og gjødsla beite, men også interesser knyttet til strandrettigheter som fiskebruk, sand- og grusuttak og uttak av tare og drivgods. Til friluftslivsinteressene hører tradisjonelt, enkelt friluftsliv, hesteridning, telting og et økende antall aktiviteter av både sportslig og kommersiell karakter.

Andre interesser er bl. a. knyttet til reiselivsetablering, hyttebygging og forsvarsinteresser. Det foregår også næringsmessig høsting av store mengder tare langs Jærkysten.

Verneforslaget er utredet i henhold til forvaltningslovens og naturvernlovens bestemmelser. Gjennom høringen er ulike interesser bredt belyst og vurdert. Det er ikke avdekket konsekvenser som krever ytterligere utredninger av samfunnsinteresser så som næringsvirksomhet, i samsvar med Utredningsinstruksen pkt. 2.3.2. Avveining mellom bruk og vern har imidlertid ført til endringer i vernebestemmelser og i avgrensning av foreslått verneområde. Således er verneforslaget tilpasset bl.a. næringsinteresser i området. Dette gjelder bl.a. jordbruksnæring og tarenæring. Taretråling vil fortsatt være tillatt, bortsett fra i et mindre område innenfor det vernede sjøområdet ved Revtingen.

BAKGRUNNEN FOR REVISJONEN

Oppdatert biologisk og økologisk kunnskap har vist at det ved avgrensningen av verneområdet i 1977 var en del viktige natur- og kulturmarkstyper som ikke ble inkludert i verneområdet. Blant disse er bakdyner og lynchhei som etter hvert er blitt mer truede og sjeldne i nasjonal sammenheng. I tillegg er beitemark med naturlig overflate, d.v.s. uten teknisk bearbeiding, blitt svært sjelden langs Jærstrendene. Disse områdene har til felles at det ofte ligger automatisk fredete kulturminner i landskapet. Mange av de aktuelle områdene står i fare for å gå tapt, bl. a. på grunn av arealbruksendring. Kulturminner inngår som en integrert del av en helhetlig miljøvernforvaltning. Av denne grunn er både områder med automatisk fredede kulturminner og nyere tids kulturminner som fyrfredninger og havnefredninger, inkludert i planen. Økt kunnskap om tareskogen og flere perioder med kraftig erosjon av sanddynene førte til et sterkere fokus på taretråling.

Forvaltningen av verneområdet siden 1977 har vist at vernebestemmelsene ikke er tilstrekkelige for å hindre reduksjon av verneverdier. I prosessen forut for vernevedtaket i 1977 ble interessemotsetningene mellom naturvern og andre samfunnsinteresser heller ikke tilstrekkelig avklart. Dette gjelder spesielt forholdet til friluftsliv og jordbruk. For bedre å sikre de store og sammensatte verneverdiene langs Jærkysten mot ytterligere reduksjoner og tap, revideres vernegrensene og vernebestemmelser.

SAKSBEHANDLING

Oppstart av revisjonsarbeidet ble kunngjort i lokalaviser i mars 1993. Alle registrerte og kjente grunneiere og rettighetshavere ble tilskrevet og orientert. Revidert verneplan ble sendt på lokal høring 14. november 1995, med høringsfrist 15. februar 1996.

Planen ble sendt på høring til fylkeskommunen, berørte kommuner, alle kjente og registrerte grunneiere og andre aktuelle lokale parter. Ved behov fikk høringspartene forlenget høringsfrist. Høringsparter som av ulike grunner ikke fikk tilsendt verneplanen 14.11.95, men som likevel ville avgi uttalelse, har fått planen og eventuelt utsatt frist for uttalelse. Alle grunneiere med nytt eller utvidet verneareal (113 grunneiere) fikk tilbud om befarings. Det var ønske om befaringer i de fleste tilfeller, og disse ble gjennomført. Synspunkt fra grunneierne ble lagt til grunn og vurdert sammen med de skriftlige høringsuttalelsene. Fylkesmannen har vurdert graden av konflikter for hver enkelt eiendom i området som foreslås vernet. Det er forsøkt å etterkomme ønsker fra berørte parter, enten ved grenseendringer eller tilpasninger av forskriftene. Foreslåtte utvidelser er redusert eller tatt helt vekk i 30 av 60 tilfeller.

I slutten av februar 1995 ble det registrert dyrkingsaktivitet i flere av de områdene som var foreslått inkludert i verneområdet, og Direktoratet for naturforvaltning (DN) vedtok 01.03.95 midlertidig vern i de aktuelle områdene i Hå kommune.

På bakgrunn av innkomne uttalelser (skriftlige, muntlige pr. telefon og muntlige ved befaringer) utarbeidet fylkesmannen en tilråding til direktoratet med et revidert verneforslag. Fylkesmannen foreslo endringer både i avgrensning og forskrifter etter lokal høring. Det ble holdt egne møter med kommunene før oversendelse til direktoratet. Kopi av fylkesmannens tilråding ble sendt kommunene med anledning for kommunestyret til å gi formelle merknader til oppsummeringen. Kopi er også sendt til alle grunneiere, og til andre høringsparter som har avgitt uttalelse. Etter at fylkesmannen hadde foretatt oppsummering og tilråding etter lokal høring og oversendt saken til direktoratet, henvendte Klepp, Hå og Sola kommuner seg til direktoratet for ytterligere kommentarer og utdyping av sine uttalelser. Direktoratet og fylkesmannen gjennomførte befarings med en rekke grunneiere og kommunene der det var særlig konfliktfylte eller prinsipielt viktige problemstillinger. Noen eksempler på dette er vernegrensene knyttet til Jernbaneskogen og Obrestad fyr i Hå kommune, og en sykkelsti ved Solastrand i Sola kommune. I disse tilfellene kom partene til enighet. For øvrig vises det til den tematiske gjennomgangen av verneforslaget.

Direktoratet sendte verneforslaget på sentral høring 21.03.97, med høringsfrist 26.06.97.

Stortinget ba i mars 1998 regjeringen utarbeide en stortingsmelding om kystverneplanene i Nordland og Troms, der det bl. a. skulle avklares om sjøarealer skulle inngå i kystverneplanene. Senere på året besluttet Miljøverndepartementet at arbeidet med alle verneplaner som berørte sjøarealer skulle avventes til etter Stortingets behandling av meldingen. I sjøområdene utenfor Jæren er det først og fremst taretråling som det har vært behov for å avklare i forhold til verneverdiene. St. meld. nr. 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona forelå 18.06.99. Stortinget behandlet meldingen 25.05.00, jf. Innst. S. nr. 168 (1999-00). Stortinget har forutsatt at regulering av taretråling i nye verneområder skal vurderes på bakgrunn av forvaltningsplanen for tare og verneformålet. Forslag til forvaltningsplan for tang og tare forelå i november 2000. Det arbeides nå med revidering av gjeldende forskrifter med sikte på vedtak våren 2004. I forbindelse med Miljøverndepartementets sluttbehandling av verneforslaget holdt Miljøverndepartementet og Fiskeridepartementet et felles møte med representanter for tarenæringen i området, for å få oppdatert informasjonen om taretrålingsinteressene.

Under en tidlig fase av revisjonsarbeidet ble det satt i gang et arbeid med en fylkesdelplan for Jærkysten. I arbeidet med fylkesdelplan og verneplan har det vært samordningsmøter mellom fylkeskommunen og fylkesmannen. Fylkesdelplan for Jærkysten ble vedtatt av fylkestinget i Rogaland 11. juni 1996 og deretter sendt Miljøverndepartementet for godkjenning. Departe-

mentets godkjenning av fylkesdelplanen skjer samordnet med sluttbehandlingen av verneplanen for Jærstrendene.

Når revidert vern av Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner blir vedtatt ved kronprinsregentens resolusjon, blir samtidig tre eldre kongelige resolusjoner opphevet. I tillegg kommer Miljøverndepartementet/Direktoratet for naturforvaltning til å oppheve Miljøverndepartementets vedtak om ferdselsrestriksjoner fra 1. oktober 1982 og Direktoratet for naturforvaltning sitt vedtak av 1. mars 1995 om midlertidig vern av Jærstrendene utvida landskapsvernområde, Hå kommune, Rogaland.

SENTRALE ENDRINGER UNDER PLANPROSESSEN

Fylkesmannen i Rogaland foreslo ved lokal høring utvidelse av vernearealet i omlag 60 tilfeller. I drøyt halvparten av disse er det tale om utvidelser på mindre enn 10 daa, ofte som små restareal av sanddyner, arealer i forbindelse med fornminner, osv., der det etter fylkesmannens vurdering er minimale konflikter. I 11 tilfeller er det snakk om utvidelser på mellom 10 og 20 daa, i 10 tilfeller utvidelser på mellom 20 og 50 daa, og i noen få tilfeller utvidelser større enn 50 daa. I Randaberg og Sola kommuner er det i hovedsak små utvidelser, bortsett fra på enkelte større lyngmarkeiendommer. I Klepp kommune utgjør såkalt vernskog etter skogloven hovedtyngden av arealutvidelsen. I Hå kommune berører utvidelsene i hovedsak noen få eiendommer.

Etter lokal høring er forslag om 30 utvidelser redusert eller tatt helt vekk.

Ved starten av revisjonsarbeidet ble det foreslått å utvide landskapsvernområdet i sjø fra tidligere grense ved 5 meters dyp til ny grense ved 20 meters dyp i to områder ved henholdsvis Oгна og Revtangen og for øvrig ny grense ved 6 meters dyp. Videre ble det foreslått en bestemmelse om generelt forbud mot taretråling i landskapsvernområdet. I tilrådingen fra direktoratet ble forslaget om utvidelse til 20 meters dyp ved Oгна og Revtangen opprettholdt, mens forslaget om utvidelse for øvrig til 6 meters dyp ble frafalt. Det generelle forbudet mot taretråling i landskapsvernområdet ble også frafalt, men forslaget om forbud mot taretråling ved Oгна og Revtangen ble opprettholdt. Av hensyn til taretrålingsinteressene har Miljøverndepartementet foretatt ytterligere endringer knyttet til bestemmelsene om taretråling. Departementet går inn for at taretråling skal være tillatt, bortsett fra i et mindre område innenfor det vernede sjøområdet ved Revtangen.

FORHOLDET TIL FYLKESDELPLAN FOR JÆRKYSTEN

Fylkesdelplan for Jærkysten i Rogaland omfatter områdene Tungesnes til Sirevåg i kommunene Randaberg, Sola, Klepp og Hå. Planområdet går ut i sjø og inn i landet så langt som dette har vesentlig betydning for forvaltning av verdiene i strandsonen. For de øvrige delene av kystsonen i Rogaland gjelder fylkesdelplanen for kystsonen i Rogaland godkjent av Miljøverndepartementet 18. desember 2002.

Arbeidet med fylkesdelplanen for Jærkysten har så langt mulig vært samkjørt med verneplanen for Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner, slik at de to planene skal utfylle hverandre med hensyn til areal- og virkemiddelbruk. I tilfeller der det måtte være avvik mellom fylkesdelplanen og verneplanen, anses spørsmål som avklart gjennom sluttbehandlingen av verneplanen. Godkjenning av fylkesdelplanen vil skje gjennom vedtak fattet av Miljøverndepartementet.

ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Forvaltningen av verneområdene inngår i fylkesmannens generelle forvaltning av vernede områder i fylket. Utgifter til grensemerking, oppsyn m. m. vil bli dekket innenfor eksisterende budsjetttrammer.

OM VERNEFORSKRIFTEN

Direktoratet for naturforvaltning har omarbeidet verneforskriften noe i forhold til fylkesmannens tilrådning etter lokal høring. Direktoratet har gjort flere redaksjonelle endringer for å tydeliggjøre bestemmelser. De viktigste er:

- Navnet på forskriften er endret til: "*Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredingar og naturminne*".
- I § 2 er bestemmelsene om verneområdets størrelse og vernekartene flyttet fram (pkt. 1-5), mens henvisningene til de ulike delområdene er satt til slutt (pkt. 6-10).
- Henvisninger i de allmenne vernebestemmelsene (§ 3), av typen; "*...som ikke er fylgje av lovleg aktivitet etter §...*" (d.v.s. resten av forskriften) er tatt ut, fordi dette ligger i sakens natur.
- Flere stedsbeskrivelser er presisert og ordfeil er rettet.
- Tekst med samme meningsinnhold, men med ulike formuleringer, er standardisert.

Også Miljøverndepartementet har gjort redaksjonelle endringer. Blant annet har departementet foretatt en presisering i § 3 A-1 som innebærer at formuleringen "*hausting av tang og tare på land og i sjø*" er erstattet med formuleringen "*hausting av tang og tare på land og i fjørebeltet*".

De materielle endringene i forskriften er nærmere beskrevet i den tematiske gjennomgangen av merknadene til verneforslaget. Til tross for disse endringene er verneforskriften fortsatt komplisert. Det skyldes at det er spesielt mange kryssende hensyn å ta i dette området. De ulike brukerinteressene er sterke, og verneområdet dekker et langstrakt og mangfoldig område. Fylkesmannen har prioritert å lage en samlet forskrift for hele kyststrekningen og de fire verneformene. Dette gir et bedre utgangspunkt for en samlet og enhetlig forvaltning av området. Ulempen er at forskriften blir mindre lett å lese. DN tilrår derfor at forvaltningsplanen skal inneholde en egen veiledning om verneforskriften. En slik veiledning bør gi mer spesifikk informasjon om hvilke verneregler som berører de ulike brukerinteressene.

Verneforskriftene er utformet på grunnlag av avveining mellom verneinteressene og andre interesser i området. Det er egne vernebestemmelser for landskapsvernområdet, fuglefredningsområdene, plantefredningsområdene og de geologiske naturminnene. I landskapsvernområdet er det forbud mot inngrep og tiltak som vesentlig kan endre eller innvirke på landskapets art eller karakter. Faste kulturminner fra nyere tid, slik som båtnaust, båtstøer, kvernhus, forsvarsanlegg, fyranlegg, ferdselsveier, steingarder o. l., kan ikke endres, skades eller fjernes uten tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Gjødsling og sprøyting er bare tillatt på eksisterende dyrka mark og beite som er i full gjødslet drift på vernetidspunktet. Innføring av nye plantearter er ikke tillatt, og 28 plantearter er fredet mot plukking og annen skade.

Sanddyneområdene er avmerket på vernekartene for å øke informasjonsverdien, men de representerer ikke en egen verneform. Sanddyner er spesielt utsatt for slitasje og vernebestemmelsene er utformet for å hindre skade og slitasje på vegetasjonen. I sanddyneområdene og plantefredningsområdene er det forbud mot camping, telting, ridning, sykling, golf og ballspill. Vernebestemmelsene forbyr også tiltak som kan endre de naturgitte produksjonsforhold eller forringe livsmiljøet til plantene, og DN kan regulere beite hvis det er nødvendig av hen-

syn til verneverdiene. I fuglefredningsområdene er det ferdselsrestriksjoner i perioder da fuglelivet er sårbart, og det er generelt forbud mot telting og camping. I de geologiske naturminnene er alle typer inngrep og tiltak i grunnen forbudt.

Generelt er motorisert ferdsel på land forbudt, men tillates på opparbeidede veier når det er nødvendig i forbindelse med vanlig jordbruksdrift, gjennomføring av militær operativ virksomhet og andre spesielt nevnte aktiviteter. Det kan dessuten gis dispensasjon til motorferdsel for bestemte formål.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til inngrep som er nevnt i verneforskriften, deriblant uttak av stein og grus til gårdsbehov, og til fremføring av luftledninger og kabler.

Det er ikke noe allment ferdselsforbud i verneområdet. For større arrangement og tilstelninger må det likevel søkes om tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, og flere av fuglefredningsområdene har tidsbegrensede ferdselsforbud. Hvis hensynet til verneverdiene tilsier det, kan DN fastsette egen forskrift for ferdselen i nærmere avgrensede områder.

Taretråling vil fortsatt være tillatt, bortsett fra i et mindre område innenfor det vernede sjøområdet ved Revtingen.

Forvaltningsmyndigheten skal opprette et rådgivende utvalg for forvaltning av området, og det skal utarbeides forvaltningsplan.

MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET

Foruten berørte grunneiere, kommuner og de aktuelle departementer med underliggende organer, har følgende instanser hatt saken til uttalelse:

Strandeigarane i Randaberg, Strandeigarane i Sola, Strandeigarane i Klepp, Hå Strandeigarlag, Rogaland fylkeskommune, Rogaland Bondelag, Oгна Bondelag, Nærbø Bondelag, Varhaug Bondelag, Vigrestad Bondelag, Klepp Bondelag, Bore Bondelag, Orre Bondelag, Sola Bondelag, Randaberg Bondelag, Rogaland Bonde- og Småbrukarlag, Rogaland Fiskarlag, Rogaland Skogeigarlag, Rogaland Skogselskap, Jæren Friluftsråd, Regionrådet for Jærkommunene, Arkeologisk museum i Stavanger, Naturvernforbundet i Rogaland, Natur og Ungdom avd. Rogaland, Luftfartsverket, Rogaland, Forsvarets bygningstjeneste, Forbrukerrådet i Rogaland, Fylkeslandbruksstyret i Rogaland, Fiskerisjefen i Rogaland, Rogaland Reiseliv, Rogaland Idrettskrets, Rogaland Sjøforsvarsdistrikt, Rogaland forsvarsdistrikt, Rogaland Syklistforbund, NSF - speiderne, Norges KFUK-KFUM, Stavanger Teledistrikt, Stavanger Turistforening, Vegsjefen i Rogaland, Pronova Biopolymer A/S, Norsk Botanisk Forening/Rogaland, Norsk Ornitologisk Forening/Rogaland, Norsk Entomologisk forening/Rogaland, Fortidsminneforeningen/Rogaland, Norsk Kennelklubb, Sør-Rogaland Bruks-hundklubb, Rogaland Jeger- og fiskerforbund, Jæren jakt og fiskelag, Stavanger og Rogaland jeger og fiskerforening, Rogaland Utmarksutval, Rogaland Grunneier- og Sjøfiskelag, Orre og Horpestad Vassdragslag, Orre Vassdragslag, Interimstyret for Rogaland fritidsfiskerforbund, Figgjoelva elveeigarlag, Fuglestadelva elveeigarlag, Håelva elveeigarlag, Kvasseheim elveeigarlag, Ognaåna elveeigarlag, Sola Brettseilerforening, Sola Flyklubb, NMK Sandnes og Jæren, Rogaland Jet Sport Klubb, Rogaland Travselskap, Myklebust Rideklubb, Sola Ridesenter, Stavanger Rideklubb, Laland Ridesenter, Stall Valley, Sandnes og Jæren Rideklubb, Statens Kartverk, Bergvesenet, Norges Geologiske Undersøkelser, Statens Naturforvaltningsråd, Statens Kulturminneråd, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbru-

karlag, Norges Fiskarlag, Norske Fiskeoppdretteres Forening, Taretrålefiskerens Forening, Fiskerinæringens Landsforening, Norges Kystfiskarlag, SAS Norge, Braathen Flyselskap, Widerøe Flyselskap, Norsk Aero Klubb, Norges Naturvernforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norsk Botanisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, Norsk Entomologisk Forening, Friluftslivets Fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norsk Geologiråd, Norges Idrettsforbund, Fortidsminneforeningen, Reiselivets Fellesråd, Greenpeace Norge, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Utmarkskommunenes Sammenslutning, NINA-NIKU, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Trondheim, Norges landbrukshøgskole, Havforskningsinstituttet, Norsk Fiskerihøgskole, Norsk institutt for fiskeri- og havforskning.

Følgende instanser påpeker ingen eller uvesentlige konflikter, eller gir positiv tilslutning til verneforslaget:

Reiselivets Fellesråd, Nærings- og Handelsdepartementet, Statens vegvesen, Norges Skogeierforbund, Bergvesenet, Norsk Geologiråd, Forsvarets bygningstjeneste, Kommunal- og Arbeidsdepartementet, NINA/NIKU, Statens Kartverk.

De ulike merknadene

1. Kommunevis gjennomgang

Randaberg kommune

I Randaberg kommune er den sterkeste motstanden mot verneforslaget knyttet til forholdet til landbruksinteresser og vern av dyrka mark. I fylkesmannens verneforslag er det en arealøkning på 277 daa. Etter lokal høring anbefaler fylkesmannen å redusere arealet av dyrka mark innenfor verneområdet. Noe areal ble tatt ut fordi verneverdiene var sterkt redusert. I tilrådingen anbefaler fylkesmannen en netto arealøkning på 198 daa i forhold til tidligere vernet område. Miljøverndepartementet slutter seg i likhet med DN til fylkesmannens anbefaling.

Sola kommune

I Sola kommune er motstanden mot verneforslaget knyttet til områdene rundt Sola Strand Hotell, Ølberg hamn og campingplass, Sola flyplass og godkjente byggeplaner ved Kolnes - Brunnarvika. I disse områdene hadde fylkesmannen allerede i verneforslaget anbefalt en arealreduksjon på 222 daa. Denne reduksjonen omfatter også oppretting av en kartteknisk feil fra vernevedtaket i 1977. I andre områder medførte verneforslaget en arealøkning på ca 163 daa. Etter lokal høring er også noen av disse arealene tatt ut, og i fylkesmannens tilråding er det en netto arealreduksjon på 87 daa i forhold til tidligere vernet område. DN støtter fylkesmannens tilråding.

Ved Sola flyplass er ikke kommunens ønske om arealreduksjon etterkommet fullt ut. Deler av området er vitalt for følsom instrumentpark ved Sola flyplass. Luftfartsverket har påpekt behov for en i alle henseende hinderfri sone rundt instrumentene. Sola kommune viser til kommuneplanen og utkast til reguleringsplan for flyplassområdet, og ber om at arealet på 34 daa tas ut. De ber også om å få avsatt areal i 6 m bredde for gang- og sykkelvei med lyssetting øst for Nordsjøveien gjennom området.

Fylkesmannen mener at ny vurdering av flysikkerhet og fysiske krav til nærområde for instrument tilsier grensejustering. Uttak av areal for gang- og sykkelvei øst for Nordsjøveien vil dele verneområdet i to deler, med østre del liggende som en "satellitt" uten fysisk kontakt med

vestre del. Fylkesmannen anbefaler grensejustering mot flyplassen, men anbefaler at arealbehov for gang- og sykkelvei løses forvaltningsmessig. Fylkesmannen anbefaler etter lokal høring å redusere arealøkningen fra 34 daa til 20 daa av hensyn til flysikkerheten, og etterkommer med dette ønsket fra Luftfartsverket.

DN viser til at kommunens ønske om gang- og sykkelvei fullt ut kan imøtekommes gjennom dispensasjon fra forskriften, og fylkesmannen har signalisert at en slik søknad vil bli positivt vurdert. Det resterende areal på 20 daa har store botaniske verdier, og direktoratet kan ikke anbefale at det tas ut av verneforslaget. I likhet med direktoratet slutter Miljøverndepartementet seg til fylkesmannens tilråding.

Klepp kommune

Verneområdet i Klepp kommune består for en stor del av sandstrand og sårbare sanddyner, som en rekke steder er preget av oppdyrking, gjødsling og motorisert ferdsel. Den sterke motstanden mot verneforslaget er knyttet til interesse for reiselivsetablering, behov for sprednings- og dyrkingsareal i landbruket, og konflikt mellom landbruk og friluftsliv. Kommunen foreslo også grensejustering ved Friluftshuset på Orre, for å etablere en større parkeringsplass. I tillegg ville kommunen ta både Reve og Sele hamn ut av verneforslaget.

I fylkesmannens verneforslag er det en arealøkning på 316 daa. Fylkesmannen, DN og representanter fra Klepp kommune og grunneiere, har gjennomført befarings i de mest konfliktfylte delområdene. Fylkesmannen ønsker ikke oppdyrking av bakdynelandskap, da verneområdet allerede er svært smalt. Bakdynene er bl. a. viktige som erosjonsvern mot dyrka mark. Konflikten mellom landbruk og friluftsliv anbefales løst ved forvaltningstiltak for å kanalisere ferdselen. Forslaget om å ta Reve og Sele hamn ut av verneforslaget er ikke nærmere begrunnet, og fylkesmannen kan ikke tilrå at området tas ut på grunn av sterkt press for bl. a. reiselivsetablering.

Ved Revtingen ønsker grunneier å etablere reiselivsaktivitet. Deler av området er tidligere dyrket og grøftet. Området er svært verdifullt, og har unngått intensiv landbruksutnyttning blant annet fordi det har vært militært øvingsfelt. Den foreslåtte verneformen er landskapsvernområde med både plante- og fuglelivsfredning. Ut fra en totalvurdering av verneverdier og konflikt med reiselivsetablering, opprettholder fylkesmannen verneforslaget.

Også ved Orre mener fylkesmannen det ikke er ønskelig å åpne for ny reiselivsetablering. Arealet er ikke avmerket i ny fylkesdelplan for Jærstrendene som aktuelt for reiselivsutvikling. Utvidelsen i verneforslaget utgjør et viktig bufferareal mot et plantefredningsområde med allerede betydelig slitasje. Fylkesmannen anbefaler kun en mindre grensejustering mot riksveien for å imøtekomme behovet til fremtidig planlagt gang- og sykkelvei. Området ved Friluftshuset på Orre er en naturlig del av et viktig bakdynelandskap, og inngår som en del av et større vernet område med bakdynelandskap. Fylkesmannen ønsker prinsipielt ikke parkering i verneområdet, og mener det bør gjøres en grensejustering rundt en avgrenset parkeringsplass når behovet er nærmere avklart. Fylkesmannen anbefaler ikke grensejustering i dette området nå.

Etter lokal høring foreslår fylkesmannen kun små endringer, og tilrår en netto arealøkning på 314 daa i forhold til tidligere vernet område.

DN støtter fylkesmannens tilråding. Etter at direktoratet mottok forslaget til revidert verneplan, sendte kommunen brev til Miljøverndepartementet og ba nok en gang om at Reve og Sele hamn måtte tas ut av verneplanen. Begrunnelsen var at dette er de eneste stedene som

kommunen kan tenke seg å etablere en reiselivssatsning nær sjøen. Kommunestyret hadde nettopp valgt bort et mulig område ved Hodne, av hensyn til landbruksdrift. Henvendelsen til Miljøverndepartementet ble oversendt DN, og besvart derfra som ledd i direktoratets behandling av saken. Direktoratet viser til at saken er drøftet i møte og befaring med kommunen etter lokal høring. Det er heller ikke foreslått reiselivsetableringer ved Reve og Sele hamn i fylkesdelplan for Jærkysten (11.06.96). Fylkestinget fraråder at det tilrettelegges for reiselivsanlegg inne i landskapsvernområdet. Direktoratet kan ikke se at det er kommet nye opplysninger i saken, som tilsier at landskapsvernområdet bør splittes opp ved Reve og Sele havn.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling når det gjelder avgrensning av verneområdet i Klepp kommune.

Hå kommune

En stor del av motstanden mot verneforslaget er knyttet til behov for sprednings- og dyrkingsareal i landbruket, konflikt mellom landbruk og friluftsliv, og interesse for reiselivsetablering. Kommunen er også uenig i utvidelsen av verneområdet ved Jernbaneskogen, fordi det er ønske om industriutvikling i samme område. Ved Obrestad fyr ønsker Hå kommune å etablere reiselivssenter. Fylkesmannen har reist innsigelse mot kommunedelplanen (Kvassheim – Refsnes) av 14.05.96. Fylkestinget i Rogaland støtter ikke landskapsvern i området, og viser til fylkesdelplan som peker ut området for reiselivssatsning. Riksantikvaren har i brev til Hå kommune varslet oppstart av frednings sak etter § 19 i kulturminneloven for omtrent det samme området, og sier bl. a. at "*Større utbygging i umiddelbar nærhet til fyrområdet vil ikke være forenlig med fredningen av fyrstasjonen*". I forhold til Riksantikvarens arbeid med å frede Obrestad fyr, kan kommunen ikke se faglige holdbare argumenter for å trekke inn store arealer for å frede fyret. Vernet skaper i første rekke problemer for en grunneier som mister fremtidig dyrkingspotensiale.

Fylkesmannen viser til at landskapsrommet knyttet til Obrestad fyr er svært verdifullt, og svært store verneverdier er knyttet til rikmyr og strandsumpområde. Restareal av fukthei og blokkrik beitemark og fulldyrka mark inngår i deler av området. Det utgjør et viktig bufferområde i forhold til eksisterende verneområde, som har store botaniske verdier. Dagens bruk av området vil ved vern kunne fortsette som før, og tiltak for kanalisering av ferdsel er under utarbeiding. Fylkesmannen tilrår grensejustering slik at bærhage går ut. Etter en totalvurdering av verneverdier og konfliktgrad, finner fylkesmannen det ellers riktig å opprettholde verneforslaget. DN støtter fylkesmannens anbefaling. Saken er senere løst ved revisjonen av kommuneplanen, der kommunen og fylkesmannen ble enige om å bruke høringsforslaget i verneplanen som avgrensning. Dette fremgår av kommuneplanens arealdel for perioden 1999-2014. For å unngå to særlover på det samme området, anbefaler direktoratet og Riksantikvaren i samråd at kulturminnevernet innskrenkes til kun å gjelde Kystverkets eiendom, under forutsetning av at området rundt fredes som landskapsvernområde.

Grunneier sør for Obrestad hamn har kommet med alternativt grenseforslag på grunn av tap av fremtidig sprednings- og dyrkingsareal. Rogaland Bondelag og Hå kommune går mot en så bred områdeutviding. Fylkesmannen påpeker at dette er et viktig bufferområde mot tilgrensende svært rikt plantefredningsområde i vest. I tillegg er det viktig å bevare i det minste en smal sammenhengende landskaps sone langs denne delen av "Kongevegen", med sitt meget verdifulle geologiske landskaps preg. Det aksepteres fullføring av påbegynt nydyrking med unntak av en ca. 20 meter sone langs Kongeveien, men alternativt grenseforslag fra grunneier ivaretar ikke restverdiene tilstrekkelig. Fylkesmannen tilrår en mindre grensejustering. DN slutter seg til fylkesmannens tilråding.

Ogna camping og de nærmeste områdene i øst ble tatt ut av verneforslaget etter lokal høring. Bakgrunnen for dette var at en ønsket å gi campingplassen mulighet til videre utvikling og forskyvning av tyngdepunkt østover, for å skåne sårbare naturverdier i vest. Fylkesmannen mener det er viktig at kommunen gjennom reguleringsplan understøtter denne forskyvningen, og at det foretas en totalvurdering av kapasitet, nye hytter, oppstillingsplasser, friareal m. m.. DN slutter seg til fylkesmannen vurdering.

Fylkesmannen har etter at tilråding var oversendt, orientert direktoratet om at Jernbaneskogen må tas ut av verneplanen. Ved oppsummering av lokal høring, stod fylkesmannen fast på at det konfliktfylte området burde inkluderes i verneområdet. Det er et svært verdifullt planteliv med sjeldne arter som myrflangre, breiflangre, strandmarihand og vårmarihand i området. Jernbaneskogen er også blant de områdene der det ble innført midlertidig vern 01.03.95. Ved revisjonen av kommuneplanen ble kommunen og fylkesmannen enig om at verneverdiene kunne ivaretas gjennom en reguleringsplan med nærmere bestemmelser. Den nye avgrensningen fremgår av kommuneplanens arealdel for perioden 1999-2014 for Hå kommune. DN slutter seg til fylkesmannens tilråding og viser til at den nye grensen innarbeides i det endelige vernekartet for Jærstrendene.

Fylkesmannen har etter oversendelse av sin tilråding informert DN om flere feil ved beregning av arealene i Hå kommune. Verdiene for arealøkning til høring og etter høring skal være henholdsvis 916 og 671 daa. Siden Jernbaneskogen er tatt ut av verneforslaget, bidrar dette også til en lavere arealøkning. Samlet sett innebærer dette at netto arealøkning i Hå kommune er 522 daa i forhold til tidligere vernet område.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling når det gjelder avgrensning av verneområdet i Hå kommune.

2. Tematisk gjennomgang

I det følgende er de innkomne merknadene ordnet tematisk:

Jakt og fangst

Norges Jeger- og Fiskerforbund sentralt og regionalt ber om at jakt og fangst skal være tillatt i alle fuglefredningsområdene, inkludert fuglefredningsområdet som omfatter Håstein, Rott og Kjør. DN bemerker at forskriftene forbyr jakt og fangst kun i fuglefredningsområdene. Fuglefredningsområdene langs strandsonen er meget viktige raste- og overvintringslokaliteter, noe som også er bekreftet gjennom Ramsar-status for flere av områdene. Fuglefredningsområdet som omfatter Håstein, Rott og Kjør utgjør en viktig trekk- og overvintringslokalitet. Direktoratet anbefaler derfor at det ikke åpnes for jakt i noen av fuglefredningsområdene. Dette er på linje med vernevedtaket fra 1977.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Grunnvannsprospektering

Norges Geologiske Undersøkelser (NGU) påpeker at hele strandsonen innen Hå kommune og trolig også deler av strandsonen i de øvrige berørte kommuner ut fra de undersøkelser som er gjennomført, kan romme viktige, utnyttbare grunnvannsressurser. Vernet bør derfor ikke være av en slik art at det gir totalforbud mot grunnvannsprospektering. DN mener en søknad om grunnvannsprospektering bør behandles ut fra den generelle dispensasjonshjemmelen i verneforskriften (Kap VIII/§ 6).

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Kraftlinjer

Norges vassdrags- og energiverk (NVE) og Olje- og energidepartementet (OED) mener det bør tas inn unntaksbestemmelser om drift og vedlikehold av kraftledninger. DN er enig i at vernet ikke bør være til hinder for drift og vedlikehold av kraftledninger og tilrår et nytt punkt om dette i de generelle unntakene (Kap. V, pkt. 9/§ 4 pkt. 9): ”*Drift, vedlikehold og fornying av kraftliner, herunder rydding i og langs trasè, oppgradering av eksisterende kraftliner for å heve spenningsnivå, auke av linetverrsnitt, nye master m.v., dersom det ikkje strir mot føremålet med vernet*”.

Miljøverndepartementet vil bemerke at dersom et eksisterende anlegg skal fornyes, og fornyelsen er i konflikt med verneverdiene, skal tiltakshaver på forhånd kontakte vedkommende vernemyndighet for å drøfte avbøtende tiltak. Dersom saken gjelder oppgradering av kraftledninger som vil kunne være i strid med verneformålet, må saken behandles etter søknad etter den generelle unntaksbestemmelsen under kap. VIII/§ 6 i fredningsforskriften. Hensikten er å kunne foreta justeringer av linjetrasèens plassering for å unngå å komme i vesentlig konflikt med verneverdiene. I hvilken utstrekning et tiltak må behandles etter nevnte unntaksbestemmelse, skal avgjøres av forvaltningsmyndigheten i samråd med tiltakshaver i det enkelte tilfellet.

Lavtflyging

Norsk Ornitologisk Forening/Rogaland mener området med lavtflygingsforbud bør utvides til å omfatte hele landskapsvernområdet.

Fylkesmannen støtter dette forslaget og tilrår nødvendige endringer i forskriften.

Luftfartsverket går i mot forslaget om lavtflygingsforbud i fuglefredningsområdene i Sola kommune, fordi dette vil legge restriksjoner på innflygingen til Stavanger lufthavn - Sola. Uttalelsen støttes av Samferdselsdepartementet.

DN mener lavtflyging først og fremst er til ulempe i fuglefredningsområdene. Et forslag om å utvide forbudet mot lavtflyging til å gjelde hele verneområdet måtte eventuelt sendes ut på ny høring, og direktoratet anbefaler ikke dette. DN tilrår å opprettholde forbudet mot lavtflyging i fuglefredningsområdene, men samtidig gjøre unntak for nødvendig inn- og utflyging til Stavanger lufthavn i verneforskriften (Kap. V, pkt 8/§ 4 pkt. 8): ”*Lågtflyging i samband med naudsynt inn- og utflyging ved Stavanger lufthamn, Sola*”.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Uttak av sand, grus og stein

Grunneiere/rettighetshavere, bondelag og Klepp og Sola kommuner protesterer mot søknadsplikt for mindre uttak av sand, grus og stein til eget gårdsbehov, fordi det oftest er tale om tinglyste rettigheter. Uttaket er bare til eget bruk på gårdene, og slikt uttak har foregått i all tid. De mener restriksjoner vil innebære store økonomiske konsekvenser. Fylkesmannen mener likevel det er behov for bedre hjemmel til regulering av masseuttak enn dagens regler tillater. Konfliktgraden tilsier imidlertid mer fleksibelt regelverk enn totalt forbud. Fylkesmannen tilrår derfor dispensasjonsmulighet til mindre uttak til eget bruk på gården med transport på godkjente veier eller traséer. DN støtter fylkesmannens ønske om bedre kontroll med uttak

av sand, grus og stein. Direktoratet mener likevel at enkeltvis dispensasjoner er en svært ressurskrevende og lite fleksibel måte å håndtere dette på. Direktoratet tilrår derfor at den spesielle dispensasjonshjemmelen for uttak av både tang, tare, sand, grus og stein endres. I kap. VI, pkt. 5/§ 5 pkt 5 bør det tilføyes at: ”*Forvaltningsplanen skal sette rammer for kor og korleis desse uttaka skal gjerast*”. Når det gjelder begrepene ”*mindre uttak*” og ”*eige gardsbehov*” legger direktoratet til grunn at dette gjelder vanlig gårdsdrift og ikke nye driftsformer. Uttak av sand, grus og stein er ofte knytta til elveutløp. Fuglestadåna (027/1), Håelva (028/1), Orreelva (028/2) og Figgjo (028/3) inngår i landskapsvernområdet og er med verneplan I for verna vassdrag (St. prp. nr. 4 1972-1973). Restriksjonsnivået i disse elveutløpene må fastsettes i tråd med Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag.

Miljøverndepartementet støtter direktoratets vurdering og anbefaling.

Uttak av tang/tare og vrakgods/tømmer fra stranda

Grunneiere/rettighetseiere, bondelag og kommunene protesterer mot forslag til restriksjoner på uttak av tang/tare og vrakgods/tømmer fordi dette er tinglyste rettigheter, som enkelte hevd er av vesentlig økonomisk verdi. De mener skadeomfang av uttak er mangelfullt dokumentert. Fylkesmannen har fått inntrykk av at utnytting av strandtaren i dag er svært begrenset, men at det fremdeles er aktuelt å bruke tare som vern mot sandflukt i enkelte områder under ekstreme værforhold. Samtidig utgjør taren et svært viktig fødegrunnlag for insekttende trekkfugl. Det er også mulig at tarevollene medvirker til å dempe stormbølger mot land. Fylkesmannen står fast ved at det er behov for bedre kontroll med uttak av tare og ferdsel tilknyttet dette, særlig i sanddyneområder, fuglefredningsområder og plantefredningsområder. Uttak av vrakgods og tømmer er ikke regulert gjennom vernebestemmelsene, men motorisert ferdsel knyttet til dette må foregå på godkjente transporttraséer. Etter lokal høring tilrår fylkesmannen at mindre uttak av tang og tare skal kunne foregå etter dispensasjon. DN støtter fylkesmannens ønske om bedre kontroll med uttak av tare og ferdselen knyttet til dette, og viser til den foreslåtte endringen i kap. VI pkt. 5/§ 5 pkt 5 i kapitlet om ”Uttak av sand, grus og stein”. Årsaken til at tang og tare ikke bør høstes fritt, er tarevollenes funksjon som matkilde for fugl og en mulig erosjonsdempende effekt i sanddynene. Ved uttak av tang og tare bør derfor restriksjonsnivået være høyere i sanddyner, plante- og fuglefredningsområder enn i resten av landskapsvernområdet.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Motorisert ferdsel

Svært mange høringsparter, spesielt grunneiere/rettighetshavere, protesterer mot restriksjoner på motorisert ferdsel, særlig der dette stopper kjøring langs tinglyste veier og traséer. Fylkesmannen viser til at vernebestemmelsene tillater kjøring på veier opparbeidet for biltrafikk. Fylkesmannen tilrår endring av vernebestemmelsene slik at forvaltningsmyndigheten også kan godkjenne transporttraséer til motorisert ferdsel for henting av drivgods, sand, grus, stein, tang og tare.

Miljøverndepartementet slutter seg i likhet med DN, til fylkesmannens anbefaling.

Departementet vil bemerke at motorferdsel i forbindelse med drift, vedlikehold, fornyelse og oppgradering av installasjoner for overføring av kraft, skal skje etter søknad i henhold til forskriften. Hensikten er å kunne planlegge kjøretaséer og lignende for dermed å unngå å redusere verneverdier. Det skal f.eks. kunne gis tillatelser til et visst antall turer med motorkjøretøy eller for et begrenset tidsrom, i forbindelse med drift og vedlikehold av installasjoner for overføring av kraft.

Ved akutte feil på kraftledninger kan det oppstå behov for umiddelbar reparasjon av installasjoner som medfører bruk av motorkjøretøy i verneområdet. Det forutsettes i slike tilfeller at motorferdsel skjer mest mulig skånsomt, og at det snarest mulig i ettertid meldes fra til ansvarlig forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Grøfting og vedlikehold av grøfter og kanaler

Mange uttalelser fra grunneiere, bondelag, og kommuner legger vekt på at grøfter og kanaler må kunne vedlikeholdes uten spesiell tillatelse. Forbud mot vedlikehold i plantefredningsområder vil kunne få store økonomiske konsekvenser for drenering av tilstøtende og ofte fulldyrket areal. NOF-avd. Rogaland og NOF sentralt krever at drenering og grøfting må nevnes spesielt blant aktiviteter som ikke er tillatt både for landskapsvernområdet og for fuglefredningsområdene Børaunen og Kolnes. Fylkesmannen mener det er svært viktig at utbedring og vedlikehold av grøfter i plantefredningsområder og geologiske naturminner skjer på en nøye kontrollert måte for å vedlikeholde vannivå og unngå skader på overflateformer. Fylkesmannen vurderer "grøfting og drenering" som tiltak som allerede utelukkes gjennom vernebestemmelsene. Høringen viser imidlertid at det er behov for å tydeliggjøre dette. Fylkesmannen mener at vanlig vedlikehold av eksisterende grøfter og kanaler bør kunne fortsette uten dispensasjon i landskapsvernområdet og i fuglefredningsområdene, mens det må søkes om dette i plantefredningsområder og geologiske naturminner.

Både Norges Bondelag og Landbruksdepartementet støtter endringer til fordel for et lavere restriksjonsnivå på grøfting og drenering.

DN har gjennomgått vernebestemmelsene om grøfting og drenering nøye. Hovedhensikten med bestemmelsene er å unngå endring av overflateformer på udyrka mark og å vedlikeholde vannivået på fuktig mark i verneområdet. Bevaring av overflateformene er knyttet til landskapsvernet, de geologiske naturminnene og kulturminner knyttet til disse, mens vedlikehold av vannivået er knyttet til plante- og fuglefredningsområdene. Direktoratet mener to forhold er spesielt viktig for å ivareta verneverdiene:

- Nydyrking, herunder ny grøfting, bør ikke tillates verken i landskapsvernområdet eller de øvrige verneområdene.
- Vedlikehold av eksisterende grøfter og kanaler bør tillates. I plantefredningsområder og geologiske naturminner bør dette likevel skje etter nærmere vurdering, og krever derfor dispensasjon.

For å klargjøre dette tilrår direktoratet flere endringer i vernebestemmelsene sammenlignet med fylkesmannens oppsummering og tilrådning etter lokal høring.:

- Kap. IV-A/§3-A (regler for landskapsvernområdet), pkt. 1: Forbudet mot "grøfting og drenering" er erstattet med "grøfting", fordi vi mener det er snakk om ett og samme inngrep.
- Kap. IV-B/§ 3-B (regler for fuglefredningsområdene), pkt. 8: Forbudet mot nydyrking har fått samme formulering som i Kap. IV-A, pkt. 4, og det er presisert at forbudet også gjelder grøfting. Den nye formuleringen er: "For områda på Børaunen og Kolnes, som ikkje er omfatta av landskapsvernområdet, er det forbod mot tiltak som kan skade eller ødeleggja livsmiljøet til fuglane, herunder utbygging, utfylling, tilplanting, nydyrking, herunder nydyrking av eksisterande gjødsla beite eller overflatedyrka beite, grøfting, plassering og lagring av avfall, plassering av campingvogner, forureiningar og motorisert ferdsel på land. Opplistinga er ikkje fullstendig".
- Kap. IV-D/§ 3-D (regler for de geologiske naturminnene), pkt. 1: Endres til "Alle slags inngrep og tiltak i grunnen er forbode." Når alle inngrep er forbudt, er det unødvendig å spesifisere dette nærmere.

- Kap. V/§ 4 (generelle unntak), pkt. 3a: Her er bestemmelsen presisert for å frem at eksisterende drift kan fortsette, men at nydyrking og grøfting er forbudt. Den nye formuleringen er; ”*Jordbruksdrift med dei metodar, herunder naudsynt motorferdsel, som er vanleg elles i distriktet på eksisterande dyrka mark og beite som er i full gjødsla drift på fredningstidspunktet. Nydyrking og grøfting utanom fulldyrka areal er ikkje tillate, jf. § 3-A, pkt. 1 og pkt. 4, §3-B, pkt. 8, § 3-C, pkt. 2 og § 3-D, pkt. 1.*”
- Kap. V/§ 4 (generelle unntak), pkt. 3c: Denne bestemmelsen er tatt helt vekk. Den var ment å ha samme funksjon som Kap. V, pkt. 3a/§ 4 pkt 3a, men skulle gjelde for fuglefredningsområdene som ikke var omfattet av landskapsvern. Siden det nå er tatt inn forbud mot grøfting i Kap. IV-B, pkt. 8/§ 3-B pkt 8, er det tilstrekkelig å vise til denne bestemmelsen i Kap. V, pkt. 3a/§ 4 pkt 3a.

Gjødsling, sprøyting og beiting

Noen grunneiere og bondelag protesterer mot at det innføres forbud mot sprøyting og gjødsling. De mener dette vil føre til ugrasspredning og redusert driftsøkonomi, og ønsker å kunne gjødsle i bakdyner for å unngå sandflukt. De påpeker at beiterestriksjoner vil innebære store økonomiske tap. Fylkesmannen viser til at det allerede eksisterer forbud mot gjødsling og sprøyting andre steder enn på dyrka mark og gjødslet beite. Dette er ikke overholdt alle steder, og botaniske kvaliteter er da blitt forringet eller gått tapt. Fylkesmannen påpeker at området er svært sammensatt med hensyn på marktyper og sårbare botaniske kvaliteter. Områdene veksler mellom fulldyrket mark, oppgjødslet til moderat eller ugjødslet beitemark, sanddyner med ulik grad av beiting og gjødsling og annet utmarkspreget areal. Derfor er det viktig å få hjemmel til mer differensiert regulering av gjødsling, beiting og sprøyting enn i dag. Fylkesmannen tilrår at forskriften gir mulighet til regulering av gjødsling, sprøyting og beiting i deler av landskapsvernområdet, deriblant plantefredningsområdene og i sanddyneområdene. Tradisjonell drift vil i stor grad kunne fortsette som før. DN viser til at det kan være avgjørende å ha hjemmel til å regulere, eventuelt forby, beiting og gjødsling for å ivareta verneverdiene i landskapsvernområdet. Direktoratet støtter på denne bakgrunnen fylkesmannens intensjoner, men tilrår likevel presiseringer i noen vernebestemmelser:

- Kap IV-A/§ 3-A (regler for landskapsvernområdet), pkt. 3: Det generelle forbudet mot gjødsling og sprøyting utenom dyrket mark og gjødslet beite, endres til; ”*Gjødsling og sprøyting er berre tillate på eksisterande dyrka mark og beite som er i full gjødsla drift på fredningstidspunktet. Desse areala skal nærare kartfestast i forvaltingsplanen*”. Hensikten med endringen er å få til en nærmere avklaring på hva som skal regnes inn under ugjødslet beite, slik at særpregede og representative kulturmarkstyper opprettholdes. Denne presiseringen er gjort i samråd med fylkesmannen.
- Kap IV-A/§ 3-A (regler for landskapsvernområdet), pkt. 8 og Kap IV-C/§ 3-C (regler for plantefredningsområdene), pkt. 3: Regulering og eventuelt forbud mot beiting og gjødsling må skje gjennom egen forskrift. Derfor er det formelt riktig at direktoratet og ikke forvaltningsmyndigheten har denne myndigheten. ”*Forvaltningsmyndigheten*” er derfor erstattet med ”*Direktoratet for naturforvaltning*” i begge bestemmelsene.
- Kap IV-C/§ 3-C (regler for plantefredningsområdene), pkt. 2: I opplistingen av forbud er ”*bruk av kjemiske plantevernmidler*” erstattet med ”*sprøyting*”. Hensikten er å benytte samme formulering som i øvrige bestemmelser om sprøyting.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Dyrking, leplanting og videreføring av eksisterende bruk

Enkelte grunneiere og bondeorganisasjoner peker på sterkt behov for nydyrking både av utmark og gjødslet beite. Flere bondelag og Fylkestinget i Rogaland protesterer mot forbudet

mot leplanting. Fylkesmannen mener forbud mot nydyrking er helt nødvendig for å ta vare på gjenværende natur- og kulturhistoriske verdier i de arealene som ikke er dyrket opp innenfor verneområdet. Fulldyrket mark og gjødslet beite vil kunne drives som før, herunder med motorisert ferdsel på slike areal. Leplanting kan ikke forenes med ønske om å ta vare på det særpregete, åpne landskapet. Også gjennom vernebestemmelsene fra 1977 er flatehogst og leplanting forbudt, men forbudet skjerpes i revidert verneforslag. Fylkesmannen viser til at all skog langs Jærkysten er vernskog, med forbud mot flatehogst regulert gjennom skogloven. Fylkesmannen tilrår at forslaget til reviderte forskrifter står ved lag.

Norges Bondelag mener at planting og såing av trær og busker bør kunne skje etter godkjent skjøtsels- og forvaltningsplan. De peker også på behovet for nydyrking både av utmark og gjødslet beite. Landbruksdepartementet ber om at skogbrukstiltak som er tilpasset voksestedet, inklusive flatehogst og planting, må tillates etter vedtatt forvaltningsplan godkjent av forvaltningsmyndigheten.

DN viser til at eksisterende skog/leplantefelt i verneområdet er vurdert i forhold til landskapsestetiske verdier, plante- og dyreliv og friluftsliv. Forbudet mot nydyrking er innført for å ta vare på gjenværende natur- og kulturhistoriske verdier i verneområdet. Dialogen mellom fylkesmannen og kommuner/grunneiere i høringsfasen førte til en rekke grenseendringer, og mange av disse ble gjort for å imøtekomme behovet for dyrkingsareal. Direktoratet mener det ikke er riktig å starte en ny gjennomgang av skog/leplantefelt og arealer for nydyrking i forvaltningsplanen slik Norges Bondelag og Landbruksdepartementet foreslår. DN støtter fylkesmannens tilråding.

Miljøverndepartementet vil bemerke at vernskogen ifølge fylkesmannen ikke utgjør store områder, og at den heller ikke anses drivverdig i skogbruksmessig sammenheng. Departementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Utfylling av masse

Noen grunneiere/rettighetshavere ønsker fortsatt å kunne tippe åkerstein og nydyrkingsstein på tidligere godkjente tipp-plasser eller moloer, eller som jord- og steinvoller der sjøen slår inn mot produktiv mark. Fylkesmannen ser at forbudet vil innebære en viss konflikt ved de gårdene der en ikke finner annen plass til steinen. Stopp i massedeponering som vollbygging mot sjøen vil enkelte steder innebære konflikt p.g.a. fare for erosjon av produktiv mark innenfor, samtidig som slik utfylling ofte er svært skjæmmende og ødeleggende i strandsonen. Høringsuttalelsene og tidligere erfaring viser behov for en presisering av forbudet, og fylkesmannen opprettholder forslaget om at en slik presisering tas inn i vernebestemmelsene. Av de nærmere 120 gamle og nye tipp-plassene langs strendene, er mange aktive og ulovlige. Gjennom nærmere retningslinjer i forvaltningsplan og eventuelt bruk av dispensasjonshjemmel, vil en kunne søke fleksible løsninger for spesielt utsatte gårdsbruk.

Miljøverndepartementet slutter seg i likhet med DN til fylkesmannens anbefaling.

Hytter, naust, båtstøer, havner og moloer

Flere hytteeiere uttrykker bekymring for at nedbrente hytter ikke tillates bygget opp igjen. Noen grunneiere/rettighetshavere, bondelag og kommuner vil at rettighetene til fortsatt bruk, utbedring, påbygg og gjenbygg skal stå ved lag for naust, nausttufter og støer, og at rettighetene skal kunne benyttes uten søknad. Likeså ønsker enkelte at havner og moloer skal kunne utbedres og bygges ut etter behov. Fylkesmannen viser til at verneforslaget fortsatt gir rom for tradisjonell bruk og vedlikehold av eksisterende naust, likeså oppbygging på gamle tufter der dette er tilrådelig etter nærmere vurdering av kulturminneverdier og andre landskapskvalite-

ter. Det er ikke ønskelig å kunne omdisponere naust, og heller ikke tillate mer tilfeldig bygging. Det samme gjelder også for videre utvikling av moloer og havner. Fylkesmannen regner med at det bare i særlige tilfelle vil være aktuelt å forby oppbygging av nedbrente hytter og naust. Fylkesmannen tilrår ikke endringer i vernereglene. DN viser til verneformålet og slutter seg til fylkesmannens anbefaling.

Miljøverndepartementet slutter seg til fylkesmannens og direktoratets anbefaling.

Andre aktuelle næringer

Enkelte grunneiere protesterer mot restriksjoner på etablerte eller planlagte campingplasser, parkeringsplasser, utleiehytter, kurs- og kompetansesenter og flystripeutleie i verneområdet. Fylkestinget er enig i forbudet mot nye etableringer i verneområdet, men ønsker åpning for dette i tilgrensende områder. Fylkesmannen vurderer slik utbygging og tilknyttet aktivitet som uheldig, og anbefaler forslag til vernebestemmelser uten endringer. For øvrig er vernet areal foreslått redusert på aktuelle campingsteder. Sammenlignet med vernevedtaket fra 1977, er det nye verneforslaget i hovedsak mer restriktivt til oppstilling av campingvogner og parkering. DN viser til verneformålet og fraråder ny etablering av de foreslåtte aktivitetene. Det er heller ikke ønskelig å lempe på restriksjonene for etablert virksomhet av denne kategori. Direktoratet støtter fylkesmannens anbefaling.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Friluftsliv og reiseliv

Svært mange uttalelser peker på konflikter mot friluftsliv og reiselivsaktivitet i verneområdet. De fleste er fra grunneiere/rettighetshavere som peker på at aktiviteten innebærer store og økende problem med ferdsel i innmark. Enkelte grunneiere ønsker at regulert turisme, telting, camping og oppstilling av campingvogner kan foregå i deler av området. Grunneiere eller fiskere med fiskekort til lakse-elveene må ikke hindres. Norsk Ornitologisk Forening/Rogaland ber om at universitet, skoler og barnehager ikke uten videre skal kunne drive organisert ferdsel med pedagogisk formål i fugle- og plantefredningsområdene. Fylkestinget i Rogaland, Rogaland Reiseliv, Jæren friluftsråd, Sola, Klepp og Hå kommuner mener forbudet mot organisert ferdsel må utgå. Hå og Klepp kommuner mener forholdene må legges til rette for at også bevegelseshemmede og rullestolbrukere skal kunne ta del i naturopplevelser og strandturer.

Fylkesmannen konstaterer at friluftslivsaktivitet er et hovedtema i høringen. En del av uttalelsene mener verneplanen åpner for mer skadelig friluftsliv og innskrenker grunneiers rådighet til fordel for allmennheten, mens en annen hoveddel av uttalelsene er svært kritiske til mulig regulering av friluftslivet. Forslag til vernebestemmelser legger i første rekke opp til forebyggende og differensiert forvaltning av verneområdet, der fylkesmannen legger vekt på å redusere konflikter og sikre utøving av et tradisjonelt friluftsliv som tar nødvendig hensyn til verneverdier og eksisterende næring. Verneområdet er i en særstilling ved å være svært smalt og langstrakt, og hovedfriluftsområde for 200 000 regionale fastboende, med anslagsvis 500 000 besøkende i året. Samtidig øker antall og typer av arrangementer. Fylkesmannen ser et potensiale for sterkt økt press og negativ påvirkning på verneverdiene i området, med usikre konsekvenser for sårbart landskap, følsomt fugleliv og slitasjeutsatte naturverdier. Økende uorganisert telting i sanddyneområder og plantefredningsområder kan over tid føre til uheldig slitasje og forstyrrelse av plante- og fugleliv. Fylkesmannen tilrår derfor at vernebestemmelsene setter forbud mot arrangementer, tilstelninger og annen organisert ferdsel, med unntak av aktivitet og områder for dette etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan. Angående vannmotorsport og brettseiling, ville en skjerpning av reglene slik som NOF avd. Rogaland med flere

krever, medført at hele verneplanen måtte ut på ny lokal og sentral høring. Dette ville forsinke verneplanprosessen betydelig. Med tanke på det store konfliktpotensialet i dette området, finner fylkesmannen dette lite ønskelig.

NOF, UiB-zoologisk institutt, NNV og NLH ønsker et mer utstrakt forbud mot vannmotorsport og/eller brettseiling. NOF krever at verneplanen sendes ut på ny lokal høring for å utvide forbudet mot disse aktivitetene. Friluftsrådernes Landsforbund går i mot et generelt forbud mot organisert ferdsel i landskapsvernområdet, og ber om at forbud mot telting vurderes på nytt.

DN støtter fylkesmannens vurdering angående vannmotorsport og brettseiling. Bølgesurfing er en relativt ny sportsform som var lite kjent og utbredt da verneforslaget var på høring. Etter at tilrådingen ble oversendt, har fylkesmannen anbefalt direktoratet å forby bølgesurfing i fuglefredningsområdene på like linje med brettseiling. Begrunnelsen er at bølgesurfing har samme element av forstyrrelse som seilbrett. Direktoratet støtter fylkesmannens vurdering, og mener et slikt forbud er en presisering av forskriften på bakgrunn av nye opplysninger. Direktoratet tilrår at oppramsingen av virksomheter i Kap. IV-B/§ 3-B, pkt. 6 d. også omfatter ”*bølgesurfing*”.

Direktoratet fraråder et generelt forbud mot ”*organisert ferdsel*” i vernebestemmelsene. Det er det totale omfang av ferdsel som er mest interessant, ikke nødvendigvis om ferdsel er organisert eller ikke. Like fullt innebærer større arrangementer med konsentrert ferdsel en risiko for skade og forstyrrelse. Det generelle forbudet i Kap IV-A/§ 3-A, pkt. 14 bør derfor endres til: ”*Større arrangement og tilstellingar er ikkje tillate, med unnatak av aktivitet og område for dette etter nærare retningslinjer i forvaltingsplan*”. Direktoratet har fått delegert myndighet, jf. naturvernlovens § 22, til å fastsette et slikt forbud i enkelte områder hvis verneverdiene er truet. I tråd med dette bør det også fremgå av Kap IV-A/§ 3-A, pkt. 16, at det er ”*Direktoratet for naturforvaltning*” og ikke ”*forvaltningsmyndigheten*” som fastsetter et eventuelt ferdselsforbud.

Fylkesmannen har etter sin oversendelse av tilrådingen, orientert direktoratet om at en del parkeringsplasser ved friluftsområdene i landskapsvernområdet har dårlig utforming eller plassering. En rekke steder har dessuten ulovlig kjøring i bakdynelandskapet gradvis gitt oppkjørt markdekke, som senere har gitt karakter av lovlig parkeringsareal. Dette har vist seg spesielt vanskelig å regulere ved parkeringsplasser som i utgangspunktet har hatt dårlig avgrensing. Slike forhold finnes også i flere av de offentlig sikra friluftsområdene innenfor verneområdet. Direktoratet ser behovet for en opprydding i parkeringsforholdene, men fraråder å la forvaltningsmyndigheten peke ut nye parkeringsområder, fordi dette innebærer en varig bruksendring. Direktoratet tilrår at Kap IV-A/§ 3-A, pkt. 15 endres til: ”*Forvaltingsstyresmakta kan gjerde inn og merka parkeringsområde utpeika i forvaltingsplan*”. Hensikten med bestemmelsen er å gi myndighet til å rydde opp blant uheldige parkeringsplasser i verneområdet, inkludert sikra friluftsområder. Hvis det er behov for å flytte etablerte parkeringsområder på grunn av slitasje eller som ledd i å kanalisere ferdselen på en bedre måte, må dette avklares med grunneier og behandles i forvaltningsplanen.

Miljøverndepartementet har merket seg at området som verneplanen omfatter, er hovedfriluftsområde for et betydelig antall regionalt fastboende, med anslagsvis 500 000 besøkende i året. Samtidig inneholder området sårbart landskap, følsomt fugleliv og slitasjeutsatte naturverdier. Departementet legger vekt på at det foreliggende forslaget til vernebestemmelser sikrer utøvelsen av et tradisjonelt friluftsliv som tar nødvendig hensyn til verneverdier og eksisterende næring. Departementet har også merket seg behovet for å avgrense eksisterende og godkjente

parkeringsareal og om nødvendig å stenge for ulovlig parkering. Departementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Taretråling

Noen grunneiere/rettighetshavere har uttalt seg om forslaget til taretrålingsforbud, og alle disse er enige i forslaget. De mener taretråling fører til økt dyneerosjon og mindre fugleliv i strandområdene. Noen mener at taretråling vanskeliggjør oppgangen av anadrome laksefisk i elvene. Andre ønsker å utvide taretrålingsforbudet i forhold til forslaget. De fire kommunene med areal innenfor verneforslaget, har kritiske merknader til forbud mot tarehenting på land, men ellers ingen merknader til taretrålingsforbudet i sjø. Norges fritids- og småfiskerforbund støtter forslaget.

Pronova Biopolymer, Kvitsøy kommune og Tarenæringa i Sør-Rogaland går imot forslaget. Skadedokumentasjonen av tråling er etter deres syn tvilsom, mangelfull eller feil. Det er gitt klare føringer fra Storting og regjering om fremtidig forvaltning av tarenæringa, noe som de mener verneframlegget ikke tar hensyn til. "Føre-var"-prinsippet blir misbrukt, hevdes det. Pronova har ettersendt kopi av SINTEF-rapport av 25.06.96 som de mener dokumenterer deres uttalelse. De viser også til en hovedfagsoppgave ved Universitetet i Bergen som de mener støtter deres antakelser om at regulert taretråling ikke har målbar effekt på bølgedempingen før og etter høsting av et tarefelt. Fiskerisjefen i Rogaland går også imot verneforslaget og viser til at det må tas hensyn til forvaltningsplanen for tang- og taresressursene som er under arbeid, og det lov- og regelverk som fiskerimyndighetene har ansvar for å forvalte. Fylkestinget i Rogaland har tilnærmet samme merknader som Fiskerisjefen i Rogaland, og mener eventuelle forbudssoner mot taretråling først kan vurderes når forvaltningsplanen er ferdig.

Fylkesmannen mener det i nødvendig grad er sannsynliggjort at pågående taretråling medvirker til tidvis sterkt skadelig bølgeerosjon i frontdynene ved stormsjø. Fylkesmannen mener også at den omfattende taretrålingen reduserer mattilgangen for dykkende fugl og vade-fugl/strandfugl (insekter i råtnende tare) i disse svært viktige trekk- og overvintringsområder med internasjonal Ramsar-status. Fylkesmannen står ved sitt forslag i revidert verneplan om generelt taretrålingsforbud ned til seks meters dyp i verneområdet, og 20 m dyp mellom Oгна og Kvasshiem (Oгна) og mellom Obrestad og Feistein (Revtangen).

Havforskningsinstituttet mener fremstillingen i verneplanen angående tareskogens økologi og effekter av taretrålingen bærer preg av krisemaksimering, da flere av konklusjonene er kategoriske, og at nødvendig nyansering og ny kunnskap ikke er kommet med. De viser bl.a. til NINA oppdragsmelding nr. 295 hvor det fremgår at taren allerede etter tre år i et trålt område på Jæren er nesten like høy (eller like høy) som i en urørt tareskog. Havforskningsinstituttet mener det ikke er sannsynlig at taretråling øker erosjonen på Jærstrendene. For fugl som tar føden ved dykking i tareskogen er det ikke påvist noen sammenheng mellom populasjonsendringer og taretråling verken på Jæren eller andre steder hvor det har vært trålt i lengre tid.

Universitetet i Bergen, Institutt for fiskeri- og marinbiologi støtter ut fra 'føre var prinsippet' det begrensede forbudet mot taretråling. Norsk Ornitologisk Forening (NOF) påpeker at fuglene, som er grunnlaget for Ramsar-status, i stor grad er avhengig av enten å finne næring i tare som er skylt på land eller i/og blant eksisterende naturlig tareskog. Det synes vanskelig å forstå at høsting av tare ikke vil påvirke fuglelivet i området. NOF minner også om at partslandene er forpliktet til å opprettholde den økologiske status i Ramsar-områdene, samt å avverge eller avbøte eventuelle endringer av denne. Dette gjelder dermed også økologiske forhold utenfor selve verneområdet, som kan påvirke statusen i Ramsar-området, og vil etter deres syn nødvendigvis omfatte et forbud mot taretråling i hele landskapsvernområdet.

Fiskeridepartementet går imot et forbud mot taretråling generelt innenfor et dyp på 6 meter og spesielt i to større sjøområder til 20 meter. Departementet går imot at "*sjøareal og undersjøisk landskap*" skal inngå i landskapsvernområdet, og mener spørsmål om marint vern bør behandles i forbindelse med prosessen som gjelder marine verneområder. På bakgrunn av dette ber Fiskeridepartementet om at verneforskriften kap. II, Verneområdets avgrensning og omfang, punkt 6 b endres til: "*Sjøareal i tilknytning til landareal ut til et dyp på 5 meter*". Fiskeridepartementet bestrider at taretråling hvert femte år i et begrenset område vil gi de konsekvenser m.h.t. stranderosjon og redusert næringstilgang for sjø- og vadefuglene langs Jærstrendene som det blir påstått i verneforslaget. Som følge av dette bortfaller også argumentet for å utvide landskapsvernområdet i sjø. Fiskeridepartementet foreslår at forbudet mot "*taretråling, hausting av tang og tare på land og sjø*" i kap. IV, allmenne verneregler, punkt A1 tas ut og et nytt punkt 8 i kap. V, generelle unntak, blir formulert som følger: "*Tang og tarehausting etter de til ei kvar tid gjeldande forskrifter om hausting av tang og tare*".

DN registrerer at det fortsatt er stor uenighet om hvorvidt taretråling øker erosjonen i sanddynene og/eller har negativ effekt for sjøfugl. DN viser til omtale av forholdet mellom vern og tang- og tarehøsting i St. meld. nr. 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona, jf. Innst.S.nr. 168 (1999-00).

Også verneområdene på Jærstrendene er omtalt i St. meld. nr. 43 (1998-99): "*På Jæren er mengda drivtare redusert i forhold til tidlegare. Granskingar tyder på at det kan vere ein samheng mellom mengde drivtare og syklusen for taretråling utenfor strendene. Tarevollar er óg næringsområde for mange arter vadefugl og veksestad for strandvegetasjonen.*" Direktoratet mener det er åpenbare og nære økologiske sammenhenger mellom områder på land, i strandsonen og i sjøen. Tarevollene i strandsonen er et eksempel på dette samspillet. Rev-tangen er blant de viktigste vadefuglområder i landet, og er i verneplanen foreslått som referanseområde for naturfaglig overvåking. Naturverdiene i våtmarkssystemet langs Jærstrendene vurderes så høyt at områdene Kolnes, Orre-Reve og Skeie fikk Ramsar-status i 1986. Det samme gjelder Grudevatn naturreservat, som ligger like øst for landskapsvernområdet. I St. meld. nr. 43 (1998-99) sies det: "*I Ramsarområde vil dispensasjonssøknader verte behandla med utgangspunkt i området sin internasjonale verdi, og Ramsar-konvensjonen sitt hovudformål om å bevare den økologiske tilstanden i områda.*" Direktoratet mener det er dokumentert at deler av Jærstrendene har nasjonalt og til dels internasjonalt viktige naturverdier, og at dette gir grunnlag for å etablere en strengere forvaltning i enkelte områder.

DN presiserer at landskapsvernet i sjøen også begrunnes i at det over- og undersjøiske landskapet utgjør en naturlig helhet, som er langt sterkere enn de fleste andre steder langs kysten. Det slake landskapet med grunne sjøområder synlig fra land og massetransporten av store mengder sand mellom sjø og land er eksempler på dette.

Direktoratet mener det er sannsynlig at taretråling har negative effekter for sjøfugler og fuglearter knyttet til strandsonen. Det kan heller ikke utelukkes at taretråling medvirker til økt erosjon av sanddynene. De grunne sjøområdene og strandarealene på land henger spesielt nøye sammen på Jærstrendene. Direktoratet viser til de prinsipper og føringer som er gitt i St. meld. nr. 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona, og mener at det ikke bør tillates taretråling i de mest verdifulle områdene langs Jærstrendene. Verneforslaget ved lokal og sentral høring var generelt m.h.t. et forbud mot taretråling. Direktoratet tilrår endringer ut fra en nærmere vurdering av verneverdiene og hensynet til den næringsmessige utnytting av tareforekomstene:

- *Landskapsvernområdet* bør generelt omfatte de utenforliggende sjøområdene ned til 5 m dyp ved fjære sjø. Fylkesmannen anbefalte å utvide verneområdet til 6 m dybde, i tråd med anbefalinger for Ramsar-områder. Direktoratet mener hensynet til Ramsar-områdene i hovedsak ivaretas gjennom vern av sjøområdene ved Reve og Ogna. I tillegg er det enklere å fastslå hvilke arealer som ligger innenfor 5 m dybde, fordi det finnes koter for denne dybden. Direktoratet tilrår avgrensningen for sjøområdene ved Revtangen og Ogna, som i høringsforslaget fra fylkesmannen. Denne avgrensningen er laget for å fange opp sjøområder der dybden hovedsakelig er mindre enn 20 m, og vernegrensene er bestemt ut fra kurser og sektorlinjer på sjøkart. Forbudet mot taretråling gjøres kun gjeldende i sjøområdene ved Revtangen og Ogna. Ved Ogna er det for øvrig mindre forekomster av drivverdig tareskog. Dette forslaget fanger opp kyststrekninger med svært stor betydning for fuglelivet, erosjonsutsatte sanddyner og særskilt nær sammenheng mellom landskapet i sjø og på land.
- I *fuglefredningsområdene* var det ikke foreslått et spesifikt forbud mot taretråling da verneforslaget var på høring. Langs Jærkysten ville likevel deler av fuglefredningsområdene få et slikt forbud, i kraft av vernebestemmelsene til landskapsvernområdet. Et unntak fra dette er Kolnes, som kun ligger i forlengelsen av landskapsvernområdet. I henhold til St. meld. nr. 43 (1998-99) skal en i områder med biotopfredning vurdere tareskogens funksjon for artene, før det blir tatt stilling til ev. regulering av taretråling (Boks 8.2). Både Kolnes (Ramsarområde) og Børaunen er svært viktige trekk- og overvintringslokaliteter for ender og vadefugl. Forekomsten av tarevoller har stor betydning for funksjonen til disse områdene, og taretråling kan derfor påvirke livsbetingelsene for fuglelivet negativt. Begge områdene har i hovedsak rullesteinsstrand, slik at problemstillingen om erosjon av sanddyner ikke er tilstede. Et forslag om generelt forbud mot taretråling i fuglefredningsområdene ville kreve ny lokal og sentral høring, og direktoratet tilrår ikke en slik forsinkelse av verneprosessen.

Direktoratet tilrår at det generelle forbudet mot taretråling i landskapsvernområdet (Kap. IV-A, pkt. 1/§ 3-A pkt 1) tas ut, og erstattes med en ny bestemmelse i Kap. IV-A, pkt. 18/§ 3-A pkt 18: ”*Taretråling er ikkje tillate i dei to sjøområda nord og sør for Revtangen og ved Ogna, jfr. § 1, pkt. 6 b.*”

Miljøverndepartementet anser direktoratets vurderinger å være i tråd med de føringer som er gitt i St.meld. nr. 46 (1998-99) Vern og bruk i kystsona, samt Stortingets behandling av denne. Departementet viser til at det i kystområdene ved Revtangen og Ogna er en særskilt nær sammenheng mellom landskapet i sjø og på land. Det finnes her relativt klart avgrensede undersjøiske gruntvanns-”sokkelområder” med typiske løsmasseformer av endemoremateriale (Listamoren). Sandforekomstene på Jærkysten kommer blant annet fra utvasking av denne morenen ved havnivåvariasjonene på slutten av siste istid. Sand inngår her i sykliske bevegelser mellom land og hav. Departementet er derfor enig med direktoratet i at grensene for landskapsvernområdet bør utvides i sjøen til 20 meters dybde i disse to områdene.

Departementet viser til at sanddynene er en sentral verneverdi i Jærstrendene landskapsvernområde. Departementet viser videre til at det ut fra den kunnskap vi har i dag, er vanskelig å trekke sikre konklusjoner om den langsiktige effekten av taretråling på prosessen med erosjon og oppbygging av sanddynene. Med utgangspunkt i føre-var-prinsippet har direktoratet anbefalt at taretråling ikke tillates i de to sjøområdene ved Revtangen og Ogna. Føre-var-prinsippet innebærer at man skal gjennomføre tiltak for å unngå alvorlig og uopprettelig skade på miljøet selv om man ikke har full vitenskapelig visshet om problemets omfang og konsekvenser.

Departementet har innhentet oppdatert informasjon fra tarenæringen v/FMC BioPolymer AS om taretrålingsinteressene i de to aktuelle sjøområdene. Ifølge opplysningene departementet har mottatt, vil et forbud mot taretråling som foreslått av direktoratet gjelde høstefelter for tare der det kan høstes nærmere halvparten av dagens høstekvantum i Rogaland.

Departementet viser til at verneverdiene knyttet til sanddynene er av nasjonal betydning og mener det er riktig å legge føre-var-prinsippet til grunn ved vurdering av om taretråling kan tillates. Imidlertid går Miljøverndepartementet, etter samråd med Fiskeridepartementet, inn for en løsning som i større grad enn direktoratets tilråding tar hensyn til tarenæringsinteressene. Løsningen innebærer at forbudet mot taretråling begrenses til å gjelde en sone som ligger mellom Reve havn i nord og Orre-elva i sør innenfor området ved Revtangen. Retningen ut fra land for nord- og sørgrensene for sonen følger en rett vestlig kurs parallelt med taretrålingsfeltene. Antallet taretrålingsfelter med trålingsforbud reduseres dermed betydelig.

Verneforskriften § 3-A pkt 18 får følgende ordlyd: *"Taretråling er ikkje tillate i ei sone som ligg mellom Reve hamn i nord og Orre-elva i sør innanfor sjøområdet ved Revtangen, jfr. § 1 pkt. 6 b. Retninga ut frå land for nord- og sørgrensene for sona følgjer ein rett vestleg kurs parallelt med taretrålingsfeltet."*

Ovennevnte løsning er ikke til hinder for at taretråling i Rogaland også blir et vurderingstema i fremtidig marin verneplan og i fiskerimyndighetenes forvaltningsplan for tare.

Bruk av hest - trening/ridning

Noen få uttalelser, deriblant Jæren Travklubb, mener forbud mot kjøring eller riding med hest i sanddyneområdene må avgrenses til dyne- og bakdynearealene, med tillatelse til ferdsel gjennom disse langs veier til selve strandflaten. I 1982 innførte Miljøverndepartementet regler som gjorde ferdsel med hest i sanddynene forbudt, med unntak av på selve stranda. Fylkesmannen fikk samtidig hjemmel til å kunne godkjenne traséer gjennom sanddynene for lovlig tilkomst til stranda. Fylkesmannen tilrår at ferdsel med hest tillates på den vegetasjonsløse strandbredden mellom sjøen og sanddynene, og med tilkomst på transporttraséer utpekt i forvaltningsplan.

Miljøverndepartementet slutter seg i likhet med DN til fylkesmannens tilråding.

Kystverkets anlegg

Fiskeridepartementet ber om å få generell dispensasjon for oppføring av nye anlegg for kystverket. DN viser til St. meld. nr. 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona (kap. 8.1.5), som slår fast at Kystverket må søke om dispensasjon "for nyanlegg og innretningar som vert rekna for å ha tyding for sjøverts ferdsel og/eller tryggleik i området". I verneforskriften vil alle nye anlegg bli regulert gjennom kapittel VI Dispensasjonar til bestemte føremål/§ 5 og kapittel VIII Dispensasjonar generelt/§ 6. Dersom det gis dispensasjon for oppføring av nyanlegg, vil drift og vedlikehold av disse være hjemlet i forskriftens kapittel V Generelle unntak/§ 4. Direktoratet anbefaler ikke endring av forskriften.

Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Fiske og ferdsel på sjøen

Fiskerisjefen i Rogaland ber om at "Alt yrkesfiske" blir tatt inn som eget punkt i generelle unntak. Fylkesmannen viser til at fiske ikke er regulert eller innskrenket i forslaget til verne-

bestemmelser. Fylkesmannen finner ikke grunnlag for å tilrå alternativt tillegg til unntaksreglene.

Fiskeridepartementet kan ikke godta restriksjoner av noe slag når det gjelder fiske i sjø eller vassdrag. Dette gjelder også for retten til å fortøye redskap i land og bruke motoriserte redskaper/fartøy.

Norske fiskeoppdretteres forening (NFF) går i mot utvidelsene av verneområdet i sjø fra 5 til 6 meter, og oppretting av to store verneområder til 20 meter dybde. Det vil være til hinder for en positiv og bærekraftig utvikling av fiskeri og havbruksnæringen i området.

DN viser til at ferdsel på sjø ikke er regulert i forskriften med unntak for bruk av vannscooter/vannjet, andre former for vannmotorsport og seilbrett. I de mest sårbare delene av fuglefredningsområdene er det ferdselsforbud på land i hekkeperioden. Direktoratet vurderer et slikt forbud som helt avgjørende for å ivareta verneverdien, men uten vesentlig praktisk betydning for fiskeri/oppdrettsvirksomhet i områdene. Fiskerisjefen i Rogaland kan ikke se at vernebestemmelsene legger beslag på fiskeaktivitet av noe slag, og dette er også direktoratets vurdering. Unntaksreglene brukes normalt bare i tilfeller der det annet sted i forskriften er lagt restriksjoner på visse aktiviteter. Av naturgitte grunner har det til nå ikke vært oppdrettsvirksomhet langs Jærkysten. Når det gjelder den fremtidige utvikling av fiskeri og havbruksnæring, jf. uttalelsen fra NFF, mener direktoratet at dette må vurderes i forhold til den generelle dispensasjonsbestemmelsen i Kap. VIII/§ 6. Direktoratet støtter fylkesmannens vurdering og tilrår ikke tillegg i unntaksreglene.

Miljøverndepartementet vil bemerke at formålet med vernet må legges til grunn for vurdering av eventuelle dispensasjonssaker vedrørende etablering av oppdrettsanlegg. Ved eventuell tillatelse til etablering av oppdrettsanlegg innenfor verneområdene, må det tas tilstrekkelig hensyn til verneverdiene som ligger til grunn for opprettelsen av verneområdet. Departementet viser til at det i Innst. S. nr. 168 (1999-2000) er presisert at utredningsplikten ligger hos næringsutøver eller tiltakshaver, dvs at næringsutøver eller tiltakshaver selv må sannsynliggjøre at tiltaket ikke vil innebære noen trussel for verneformålet. For øvrig slutter departementet seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Kulturminner

Fylkesmannen tilrår at forbudet mot å endre, skade eller fjerne faste kulturminner knyttes til objekter fra tiden etter 1537 jf. kulturminnelovens § 4. DN viser til endringen i kulturminneloven 01.01.2001, der stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649 nå også er automatisk fredet. Direktoratet mener koblingen til kulturminneloven gjør vernebestemmelsen unødvendig komplisert og kan så tvil om hvilket lovverk som legges til grunn. Hensikten med en slik bestemmelse er å sikre at kulturminnernes betydning for landskapet ivaretas. Direktoratet tilrår følgende formulering i Kap IV-A, pkt. 2/§ 3-A pkt 2: ”Ytre utforming på faste kulturminne, slik som båtnaust, båtstøer, kvernhus, forsvarsanlegg, fyranlegg, ferdselsvegar, steingardar o.l., må ikkje endrast, skadast eller fjernast utan etter løyve frå forvaltingsstyresmakta...”. Direktoratet har også inkludert ”steingardar” i opplistingen.

Miljøverndepartementet finner det riktig å utdype opplistingen i Kap. IV-A, pkt.2/§ 3-A pkt 2 noe, slik at også eksempler på legalfredete kulturminner er nevnt. Departementet har derfor føyd til ”gravminne og buplassar frå forhistorisk tid”. Det er for øvrig viktig å presisere at opplistingen ikke er uttømmende, slik det også fremgår av forskriftsteksten. For øvrig slutter departementet seg til direktoratets vurdering og anbefaling.

Områdeforvaltning

Hå kommune mener at det bør gå frem av verneforskriftene at endring av skjøtselsplan forutsetter ny høring. Hå strandeigarlag ber om at det i forskriften fremgår at det skal opprettes et rådgivende utvalg.

Fylkesmannen påpeker at det i mange år har eksistert et rådgivende utvalg, noe en legger opp til å videreføre. Fylkesmannen vil normalt gjennomføre ny høring ved vesentlige endringer i forvaltningsplan. Fylkesmannen finner ikke å kunne tilrå forslagene til tillegg i verneforskriftene.

Norges Bondelag mener helheten og opplevelsesaspektet i landskapsvernområdet burde være tilstrekkelig ivaretatt gjennom landbrukets egne virkemidler og forvaltning. Gjennom tildeling av areal- og kulturlandskapstillegget og de nye nydyrkingsforskriftene, mener de hensynet til natur-, kultur og opplevelsesaspektet, allmennhet osv. blir godt ivaretatt. De mener også at det bør tilføyes i forskriften at "*forvaltningsmyndigheten kan delegeres til kommunen(e)*", og at det skal opprettes et rådgivende utvalg.

DN viser til omfattende nydyrking som foregår over hele Låg-Jæren, noe som utløste midlertidig vern i 1995. Utvidelser er helt nødvendig for å ivareta verdifulle restarealer og landskapsformer. Når det gjelder forvaltningsmyndighet, har direktoratet fått overført myndighet til å fastsette hvem som er forvaltningsmyndighet for verneområdene etter naturvernloven. Tilbud om overføring av forvaltningsmyndighet er sendt samtlige norske kommuner med aktuelle verneområder, deriblant kommunene som berøres av Verneplanen for Jærstrendene. Søknadene fra kommunene behandles fortløpende. DN tilrår derfor en endring i forskriften, der det fremgår at direktoratet fastsetter hvem som er forvaltningsmyndighet. DN tilrår også at verneforskriften slår fast at det skal opprettes et rådgivende utvalg. I utvalget som har fungert tidligere, har det vært representanter fra bl.a. kommunene, grunneierlag, Stavanger museum, Friluftsrådet, Forsvaret og Rogaland naturvernforbund. I et nytt utvalg er det naturlig å ta med fiskerimyndighetene og ev. organisasjoner fra fiskerinæringen. Direktoratet presiserer at det ved vesentlige endringer i en forvaltningsplan skal foretas ny høring.

Miljøverndepartementet vil presisere at det er iverksatt et forsøk med delegering av forvaltningsmyndighet for verneområder til kommunene. Alle kommuner med verneområder fikk i utgangspunktet tilbud om slik forvaltning. Departementet har senere bestemt at Ramsarområder skal unntas fra delegeringsforsøket p.g.a. disse områdenes spesielle internasjonale status. Deler av Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner har status som Ramsarområde. Det er derfor ikke aktuelt å gjennomføre delegering av forvaltningsmyndighet til kommunene i dette tilfellet. Departementet slutter seg for øvrig til direktoratets vurdering og anbefaling.

FORVALTNINGSPLAN OG OPPSYN

Det skal utarbeides forvaltningsplan for området. Ved møte i det rådgivende tilsynsutvalget for Jærstrendene har fylkesmannen fått tilslutning til at det opprettes kommunale arbeidsgrupper i forbindelse med forvaltningsplan for Jærstrendene landskapsvernområde, og disse gruppene er allerede i gang med sitt arbeide.

Høringsdokumentet og høringsprosess kom før Statens naturoppsyn (SNO) var fullt etablert og operativt som statlig naturoppsyn, og SNOs kommende rolle var ennå ikke særlig tydelig-

gjort i denne fasen. Innspillene ved både lokal og sentral høring har derfor i liten grad vektlagt oppsynsspørsmålet.

Direktoratet for naturforvaltning viser til at det generelle utgangspunktet er St. meld. nr. 62 (1991-92), som slår fast at det skal etableres et velkvalifisert feltapparat i forvaltningen av nasjonalparker og andre større verneområder. Ot. prp. nr. 30 (1995-96) signaliserer også behovet for sterkere styring og koordinering av oppsynsvirksomheten. Det fokuseres blant annet på at oppsynet i nasjonalparker og andre større verneområder bør være heltidsansatt personell med høy kompetanse. Lov om statlig naturoppsyn av 21. juni 1996 åpnet for etablering av et slikt oppsyn, og for opprettelsen av Statens naturoppsyn (SNO). SNO har et særlig ansvar for nasjonale verneverdier og oppsynsoppgaver av nasjonal karakter.

SNO har det overordnede ansvar for statlig naturoppsyn i alle verneområder. SNO er tillagt myndighet til oppsyn etter naturvernloven, friluftsløven, viltloven, lakse- og innlandsfiskloven, motorferdselloven, kulturminneloven og deler av forurensningsloven. DN har, etter at SNO ble etablert, arbeidet for å få et tydeligere skille mellom forvaltning/forvaltningsmyndighet og håndhevelse/oppsyn. Det statlige naturoppsynet skal i første rekke ha slike oppgaver som er beskrevet i Lov av 21. juni 1996 om statlig naturoppsyn; - forebygging av miljøkriminalitet, kontroll, veiledning og informasjon, og å drive med praktiske oppgaver som skjøtsel, registreringer, dokumentasjon mv.

Jæren landskapsvernområde vurderes ut fra den særpregete tematiske karakter og det geografiske omfang som et verneområde med nasjonal verneverdi og oppsynsoppgaver av nasjonal karakter. Det vurderes derfor som svært relevant å etablere en statlig tilstedeværelse i dette området gjennom Statens naturoppsyn.

Hovedoppgavene for et fremtidig oppsyn i Jærestrendene landskapsvernområde kan skisseres som følger:

- holde oversikt over utviklingstendenser i bruken av området
- holde oppsyn/oversikt med status over natur- og kulturverdiene i området, med spesiell vekt på sårbare og truede arter
- skjøtselstiltak og andre tiltak med sikte på å sikre og bevare det spesielle naturgrunnlaget
- informasjon og rettledning til brukere/besøkende, og samarbeid med bl. a. grunneiere og rettighetshavere
- kontrollere, rapportere og reagere på brudd på verneforskriften og annet lov-/regelverk
- føre tilsyn og utføre eventuelt vedlikehold på statlig eiendom, herunder informasjons- og oppmerksomhetsmaterieil.

Skjøtselsbehovet vurderes å være spesielt stort for å sikre og bevare det spesielle naturgrunnlaget. Viktig er også gjennomføring av fysiske tiltak for å kanalisere ferdsel og redusere slitasje. For et verneområde med så vidt store og mangfoldige brukerinteresser og kjente og potensielle konflikter, vil tilstedeværelse av et naturoppsyn som vektlegger informasjon, samarbeid og holdningsskapende virksomhet bli svært viktig. Selve kontrollaspektet vurderes ikke å være spesielt omfattende, men siden ulovligheter knyttet til bl.a. inngrep i et slikt sårbart område ofte vil gi irreversible skader, så er det også viktig å sikre at denne oppgaven kan ivaretas.

SNO har i dag ingen stillinger i dette området på Jæren, men fylkesmannen har i en periode hatt en person på engasjement som i en viss grad har ivaretatt noe av oppsyns-, skjøtsels- og informasjonsbehovet i området. SNO og fylkesmannen har likevel i mange år sett behovet for en statlig tilstedeværelse gjennom en SNO-stilling i dette området, uten at det har vært reali-

serbart innenfor de økonomiske rammene. Den foreliggende revisjon av verneplanen gir derfor en god anledning til å få vurdert behovet for oppsyn i området i en større sammenheng. Ut fra erfaringene fra organisering av naturoppsynet i andre store nasjonalparker og landskapsvernområder vurderer DN at det vil være behov for minimum en ny naturoppsynsstilling i det nye Jærstrendene landskapsvernområde. Det blir også viktig å få et samordnet og helhetlig statlig naturoppsyn i området. Samarbeid med andre aktuelle aktører i området vil da også bli viktig, for å sikre en samordnet og best mulig utnyttelse av oppsynsressursene.

DN legger til grunn at det må være en statlig tilstedeværelse i Jærstrendene landskapsvernområde. DN vurderer derfor at det bør etableres en ny SNO-stilling i området. Lokalisering av den nye stillingen bør vurderes av SNO, i samarbeid med fylkesmannen og berørte kommuner, ut fra en helhetlig vurdering av mulighetene for å oppnå et mest mulig effektivt og funksjonelt statlig naturoppsyn i området.

Miljøverndepartementet slutter seg til DN's konklusjon når det gjelder behovet for et samordnet og effektivt oppsyn i området. Arbeidet med å etablere et slikt oppsyn må skje innenfor de årlige budsjetttrammene.

Miljøverndepartementet

t i l r å r :

I

Forskrift om vern av Jærstrendene landskapsvernområde med biotopfredninger og naturminner fastsettes i samsvar med det vedlagte forslaget.

II

Samtidig oppheves:

- Kgl. res. av 24. mai 1935 om vern av fuglelivet på Flatholmen fyr, Feistein fyr, Obrestad fyr og Kvassheim fyr.
- Kgl. res. av 2. september 1977 om opprettelse av landskapsvernområde med tilhørende plante- og fuglelivsfredningar og geologiske naturminne, Jærstrendene landskapsvernområde, Rogaland.
- Kgl. res. av 12. desember 1986 om vern av Reime plantelivsfredning.